

MÜZİK ÖĞRETMENİ YETİŞTİRME SÜRECİNDE ÇALGI EĞİTİMİNİN NİTELİK SORUNLARININ İRDELENMESİ

Prof. Şeyda ÇILDEN*

1. Giriş

Çalgı eğitimi, karmaşık ve güç birçok teknik ve müzikal becerinin öğrenilmesi ve davranış biçimine dönüştürülmesi gereken bir eğitim süreci olması nedeniyle sorunlarını da beraberinde getirmektedir. **Çalgı eğitimi sürecinde yaşanan sorunların içerisinde öğretmen, öğrenci, çalgı, öğretmen yetiştirme programları, çalgı eğitimi programları ve çevre faktörünü saymak mümkündür.** Çalgı eğitiminde yaşanan sorunların birçoğu nitelik konusuna yeterince önem verilmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu süreç içinde **amacımızın temelini “nitelik”**in oluşturması, konuyla ilgili sorunların azalmasını ve hatta ortadan kalkmasını sağlayabilir. Büyük Türkçe Sözlükte “**nitelik**” şu şekilde ifade edilmiştir. Nitelik, i. Varlıklar arasındaki nicelikle ilgisi olmayan ayrımları şu veya bu bakıma göre belirleyen özellik, bir şeyin nasıl olduğunu belirten hal, keyfiyet, vasıf.

Büyük Larousse ansiklopedisinde; Nitelik, a. 1. Bir şeyin şu ya da bu biçimde algılanmasına olanak veren özelliklerin tümü, vasıf. -2. Bir şeyi orta düzeyin üzerine çıkaran şey; kalite. -3. Bir nesnenin, bir eşyanın, bir ürünün. bir şeyin, kendisinden bekleneni en iyi şekilde karşılamasına olanak veren olumlu yönlerinden her biri. -4. Ahlak, düşünce, meslek vb. açısından olumlu olarak değerlendirilen kişilik ya da davranış özelliği.

2. Sorunun Örneklerle Tanımlanması

Müzik öğretmeni yetiştiren kurumumuzda yaylı çalgı eğitimcisi olmam sebebiyle özelde keman eğitimi derslerinde olmak üzere, çalgı eğitimi derslerimizde sıkça sorunlarla karşılaştığımı gözlemliyorum. Sorunlarımızın akademik platformlara taşınıp tartışılması, bu konularla ilgili yüksek sesli düşünmemiz ve birbirimizden fikir alışverişinde bulunmamız, bizim ellerimize verilen çok değerli gençlerimizin, öğrencilerimizin konuyla ilgili en iyi şekilde yetişmesine, yönlendirilmesine, biçimlenmesine ve bir vizyon edinmesinin sağlanmasına yarayacaktır. Eğitim kurumlarımızın da bu vizyonu en iyi biçimde vermeleri beklenmektedir.

Üniversitelerin Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Öğretmenliği Anabilim Dallarına kaynak olması sebebiyle Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinde yapılmakta olan çalgı eğitimi ve öğretiminin niteliği de çok önem taşımaktadır. Bu okullarda yaşanabilen sorunları, müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda yapılmakta olan çalgı eğitimi sorunlarıyla birlikte düşünmek gerekmektedir.

---

* Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi

Gözlemlerimizden yola çıkarak şu tespiti yapmamız olasıdır. Örneğin; AGSLden keman eğitimi olarak müzik öğretmeni yetiştiren kurumumuza gelen bir keman öğrencisini ele alalım. Öğrencimiz AGSLde yapılması öngörülen keman derslerini bir yarış içinde yapmış, birinci konumdan başlayarak dördüncü, beşinci ve hatta daha ileri pozisyonları da çalışmış. Çaldığı etütler bizim ileri teknikleri kapsadığını düşündüğümüz etütler. Eser olarak hiç küçük ölçekli eserler çalışılmamış, kemanından azıcık ses çıkaran, yayı doğru tutan öğrenciye Mazas etütler, Rode Kapris etütler, Bach konçertolar, Mozart konçertolar ve hatta Max Bruch düzeyinde konçertolar çalıştırılmış. Bu saydığımız etüt ve eserlerin, liselerde çalışılması belli koşullar çerçevesinde elbette mümkündür. Ancak bu derece **teknik güçlüklerle dolu yapıtların bazı pasajlarının öğrenci tarafından kolayca çalınıyor olması aynı eserde zor bir pasajın aynı tempoda çalınmaması o yapıtın çalınmıyor olması demektir. Eserin yada etüdün teknik ve müzikal gerekleri yerine getirilemiyor ise, sadece çalar gibi yapılıyor demektir.** Yayın ağırlık ortasında zıplaması gereken yay eğer yayın ökçesinde zıplatılmaya çalışılıyorsa o yay davranışı öğrenilmemiştir. **Çalar gibi yapmakla çalmayı öğrenmek ayrı şeylerdir. Temel tekniklerin öğrenilmesine, çalgı eğitiminde bu işin 4 işlemi denebilir.** 4 işlem olan toplama, çıkarma, çarpma ve bölmeyi tam öğrenemediğimiz taktirde matematiği de öğrenememiş oluruz. 4 işlemi öğrenemediği için birçok öğrenci başarısız olmakta, üniversite kapılarını açabilmek için dersaneleri doldurup taşımaktadır. Çalgı eğitiminde başarılı olabilmek için de; öğretilen çalgıyla ilgili öncelikle **temel tekniklerin öğretmen tarafından çok iyi bilinmesi ve öğrenciye çok iyi aktarılıp öğretilmesi için gerekli bütün çalışmaların sabırla ve ısrarla yapılması ve yaptırılması, bunun için gerekli olan çalışma programlarının öğrenciye göre düzenlenmesi, kontrollerinin yapılması gerekmektedir.**

3. Çalgı Eğitimi Süreci

Müzik eğitimi içindeki disiplinlerden biri olan “çalgı eğitimi” “AGSL’den başlamak üzere Üniversiteler Müzik eğitimi ABD’lerinde devam eden toplam sekiz yıllık çalgı eğitimi süreci içerisindeki basamakların her öğrenci için çok iyi planlanıp değerlendirilmesi, çalgı çalma disiplininin öğrencilere sabırla, hiçbir basamak atlanmadan verilmesi büyük önem taşımaktadır. Aksi halde çalgı çalma, bir disiplin olmaktan çıkarak öğrencinin teknik sorunlarla boğuştuğu ve giderek dağ gibi büyüyen sorunlar silsilesi olmaya başlamaktadır. Çalgı eğitimi verdiğiniz öğrenciyi teknik olarak nasıl yönlendirirseniz o doğrultuda şekillenecektir. Doğru bir teknikle etkili çalgı çalmayı öğrenmek her öğrencinin en doğal hakkı olmalıdır”. (Çilden, 2003)

3.1. Öğrenci ve Öğretim Programı Boyutu

AGSL’ler aynı zamanda bilim liseleridir. Bu liselerdeki öğrencilerimizden, bir yandan bilim liseleri öğretim programlarının bir yandan da sanat eğitimi öğretim programlarının gerekleri beklenmektedir. Oysa bu iki karmaşık programı birlikte gerçekleştirmesi beklenen bu öğrencilerimiz, Fen Liseleri ve Anadolu Liselerinde olduğu gibi merkezi bir seçme sınavından geçerek bu okullara alınmamaktadırlar.

AGSL'ye öğrenciler yalnızca, saptanan ortaöğretim başarı puanı barajı dikkate alınarak yapılan ön kayıt ve ardından yapılan özel yetenek sınavıyla seçilmektedirler. Her AGSL için öğrenci kontenjanları baştan belirlenmekte ve saptanan kontenjan kadar öğrenci alınması zorunlu kılınmaktadır. **Böylece genellikle aday öğrencilerin, istenildiği yetenek düzeyinin yeterliliğine bakılmaksızın bu okullara öğrenci kabul edilmiş olabilmektedir. Bazı durumlarda ön kayıtle başvuran aday öğrencilerin sayısı kontenjanı aşmadığı yada çok az aştığı halde yapılan yetenek sınavlarında alınan puan ne olursa olsun yetenek sınavında baraj konmadığı için, öğrenciler arasında müzik yeteneği açısından gerçek anlamda bir seçme yapıldığı söylenememektedir. Bu durumda başvuran öğrencilerin yetenek sınırıyla yetinilmek zorunda kalınmaktadır. Elbette ki bu durumun yapılacak eğitimde nitelik sorunlarını da beraberinde getirmesi kaçınılmazdır.** Bu durumun düzeltilmesi gerekmektedir. Saptanan kontenjanların mutlaka doldurulması beklenmemeli, bu okullardaki öğretim programlarının düzeyi göz önünde bulundurularak bu programı kaldırabilecek yetenekte öğrencilerin seçilebilmesi için bir baraj uygulanmalı, bu barajın altında kalan öğrenciler kontenjan dolmasa da bu okullara kabul edilmemelidir.

Fen Lisesi ve Anadolu Lisesi öğrencileri gibi genel bir seçme sınavından geçmemiş bu öğrencilerden iki karmaşık ve yüklü öğretim programının altından kalkması beklenmektedir. Böylesine iki boyutlu öğretim programı uygulanan bu liselerde, sanat eğitimiyle ilgili öğretim programları hazırlanırken işin bu yönünün de dikkate alınması gerekmektedir. Bu nedenle sanat eğitimiyle ilgili öğretim programının kapsamı çok geniş tutulmamalı, lise öğrenimi süresince her iki programın öğrenci tarafından kolaylıkla ve hazmedilerek yürütülebilmesini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.

Çalgı eğitiminde öğretmen, öğrenci ve öğretim programı, niteliği etkileyen üç temel faktör sayılabilir. Bu faktörlerden en önemlisi kuşkusuz ki öğretmendir. Etkili çalgı çalmayla ilgili temel doğru teknik ve müzikal davranışları öğrenciye kazandırarak bu temel davranışların geliştirilmesinin ve etkili çalgı çalmaya dönüştürülmesinin önünü açacak kişi olan öğretmenin, aynı zamanda iyi bir öğretmenlik formasyonu almış olması çok önemlidir.

3.2. Öğretmen Boyutu

Öğretmenin çalgı çalmayla ilgili doğru bilgi ve becerilerle donanımlı olması bir zorunluluk olmakla birlikte, bireysel olarak yapılan çalgı eğitimi için bu bilgi ve becerilerin öğrenciye aktarılması konusunda öğrencinin öğrenme kapasitesi kadar öğretmenin her öğrenciye göre geliştireceği öğretim yöntemleri üretme yeteneği de büyük önem taşımaktadır. Bireysel olarak yapılan çalgı derslerinde öğretmenin her öğrencisi bir sınıftır ve her öğrencinin çalgı çalmayı öğrenmekle ilgili yeteneği, zekası, fiziksel yeterliliği aynı olamayacağı için öğrencileri ayrı ayrı ele almak ve bu açıdan bakmak zorunluluğu vardır.

“Müziğe yeni başlayan öğrenci, çalgıyla ilk karşılaşmasının uyandıracığı yadırgama ve güçlükler karşısında belki de cesaretini yitirecektir. Müziğin karmaşık kuralları, can sıkıcı alıştırmaları onu usandırabilir. Öğretmenin vereceği güzel örnekler ve karşılaştırmalar sayesinde, öğrenci işin iç yüzünü kavrayabilir. Öğrenci daima desteklenmelidir.” (Fenmen,1991)

“İyi bir özel öğretici, belli bir ögenin öğretilmesi için gerekli olan katılma ya da deneme süresinin bir öğrenciden diğerine değişme göstereceğini bilir. Bazı öğrenciler bir ögeyi çok az denemeyle öğrenebilirken, diğerlerinin bu ögeyi tam olarak öğrenebilmeleri için daha fazla deneme yapmaları gerekebilir. Bazı öğrenciler bir işlemin tümünü birkaç denemeyle öğrenebilirken diğerlerinin ilk önce bu işlemin basamaklarını ayrı ayrı deneyerek öğrenmeleri ve bundan sonra bu işlemin tümünü birden denemeye başlamaları gerekebilir.” (Bloom, 1995)

“Öğretmenler, öğrencilerinin eğitim programında belirtilen amaçlara ulaşmalarını sağlamak üzere görevlendirilmiş kişilerdir. Dolayısıyla eğitimde ulaşılan sonuçlarda öğretmenlerin büyük ölçüde etkisi bulunmaktadır. Öğrencilerin amaçlara ulaşma derecelerinde öğretmenin niteliği ve sınıf ortamında yaptığı davranışlar önem kazanmaktadır. ... Dolayısıyla etkili öğretmen, eğitim programında ulaşılması istenen amaçları başarmak için kendisinde olan yeterlilikleri sınıfta etkin bir şekilde uygulayan öğretmendir.” (Yüksel, 2003)

4. Sorunun Saptanması

Yukarıdaki görüşlerden de anlaşılacağı gibi bir öğretim programını uygulayacak olan öğretmenin niteliği çok önemlidir. AGSL'deki çalgı öğretim programını uygulayacak olan çalgı öğretmenleri için de durum aynıdır. **AGSL'deki çalgı öğretmenlerinin niteliği, müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda yapılan çalgı eğitiminin niteliği ile doğrudan ilgilidir. Çünkü AGSL'lere çalgı eğitimcisi olarak atanan öğretmenler, müzik öğretmeni yetiştiren üniversitelerden mezun olan müzik öğretmenleri arasından seçilmektedir. Dolayısıyla müzik öğretmeni yetiştiren kurumlardaki çalgı eğitimcilerinin niteliği de, AGSL'deki çalgı eğitimcilerinin niteliğini doğrudan etkilemektedir.**

Uçan'ın aşağıdaki görüşleri bu saptamaları güçlendirmektedir.

“**AGSL müzik bölümü-alan öğretmeni, bilinen ‘müzik öğretmeni’ tipinden oldukça farklı nitelikleri olan bir öğretmen tipidir.** Bu bakımdan bu tür öğretmenlerin seçiminde ve yetiştiriminde farklı bir yol izlemek gerekmektedir. Unutmamalıdır ki müziğe üst düzeyde ilgili ve yetenekli AGSL müzik bölümü öğrencilerinin müzik- alan öğretmenleri de müziğe üst düzeyde ilgili ve yetenekli olmak, çok iyi bir müzik öğretmeni niteliklerine sahip olmak ve müziğin **AGSL müzik bölümleri eğitim programlarında kapsanan başlıca alanlarının en az birinde yeterince derinleşmiş/ustalaşmış/uzmanlaşmış** olmak durumundadır.” (Uçan, 1996)

Müzik öğretmeni yetiştiren kurumlardan mezun olan her müzik öğretmenini gereksinim durumunda AGSL’de çalgı öğretmeni olarak görmemiz olasıdır. Bu durum sınavla ya da görevlendirme yoluyla gerçekleşmektedir. Üniversitelerde müzik öğretmeni yetiştirirken sadece ilköğretim ve liseler için değil aynı zamanda AGSL müzik bölümleri için de öğretmen yetiştirdiğimiz gözardı edilmemelidir. Bu kurumlarda çalışan çalgı eğitimcilerine çok önemli görevler düşmektedir. Çünkü, AGSL’de çalışacak öğretmenlerin çalgı eğitiminde yeterli olabilmeleri bu elemanların alanlarıyla ilgili donanımlarına ve çalgı derslerindeki titiz çalışmalarına bağlıdır.

Müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda **çalgı eğitimi veren öğretim elemanlarının, çalgı çalmada teknik ve müzikal olarak belli sorunları aşmış olmaları, müzik öğretmeni adaylarının gelişmelerini sağlayacak temel teknik ve müzikal doğruları onlara aktarabilecek yetenek, kapasite ve donanımda olmaları, gelecekte çalgı eğitimcisi de olabilecek bu öğrencilerin çalgılarında yetkin olmalarını sağlamaya yardımcı olacak önemli bir koşul olarak** karşımıza çıkmaktadır.

Çalgısında iyi yetiştirilmiş bir müzik öğretmeni gittiği her okulda rahatlıkla çalgı öğretmenliği yapabilecek yeterlikte olacaktır. Bu yeterlikte olan AGSL müzik bölümü çalgı eğitimcisi de iyi öğrenciler yetiştirecektir. Yetiştirdiği öğrenciler müzik öğretmeni yetiştiren kurumlara geldiklerinde, çalgı eğitimlerine kaldıkları düzeyden devam etme olanağı bulabileceklerdir.. Böylece üniversite düzeyinde de çalgı eğitiminin gereklerini yerine getirerek yeterli donanıma ve öğretmenlik formasyonuna sahip olarak yetişmiş olan müzik öğretmenlerinin AGSL’de çalgı öğretmenliği yapması sağlanmış olacak ve **bu döngünün sağlam olması, hem müzik öğretmeni yetiştiren kurumlardaki hem de AGSL’deki çalgı eğitiminin niteliğinin artmasını** sağlayacaktır.

5. Sonuç ve Öneriler

Çalgı eğitiminde niteliği artırmak için şu konulara önem vermemiz, üzerinde dikkatle durmamız gerekmektedir.

“AGSL’lerdeki **çalgı eğitiminde, belli basamaklar izlenmeden, her basamaktaki teknik ve müzikal kazanımların yeterlilik durumları dikkate alınmadan diğer basamaklara geçilerek, özellikle teknik becerilerin kazandırılmasında önemli eksiklik ve yanlışlıkların yerleşmesinin farkına varılmaması** ve buna rağmen öğrencinin teknik düzeyinin üzerinde etüd ve eserlerin çalıştırılmasında ısrar edilmesi birkaç yönden giderilmesi zor sorunlar yaratabilmektedir.

Öncelikle, yanlış teknik alışkanlıklarla, teknik ve müzikal alt yapı eksiklikleriyle müzik öğretmeni yetiştiren kurumlara gelen öğrenciler, bu eksik ve yanlışların giderilmesi için doğal olarak, ulaştıklarını düşündükleri düzeyin çok daha gerisinden yeniden başlamak ve edindikleri yanlış alışkanlıkları düzeltmek için büyük çaba göstermek zorunda kalmaktadırlar.

Çalgı eğitiminde, edinilmiş yanlış teknik alışkanlıkların düzeltilmesinin o tekniğin ilk kez öğrenilmesinden çok daha güç olduğu bilinen bir gerçektir. Bu durum, hem öğrenci hem öğretmen için sıkıntı vericidir. Çünkü alışkanlıklarımız günlük yaşantımızda da en kolay ve rahat olduğunu düşündüğümüz ve çoğunlukla düşünmeden gerçekleştirdiğimiz davranış biçimleridir. Çalgı eğitimindeki sözü edilen sıkıntılı durum da, öğrencinin dört yıl boyunca edindiği bazı alışkanlık haline gelmiş yanlış teknik davranışların, en rahat ve kolay olduğunun sanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum, öğrencinin önemli sayılabilecek bir zaman dilimini kaybetmesine neden olmaktadır.

Temel teknik **davranışların düzeltilmesi süreci öğrencilerde genellikle moral bozukluğu yaratmaktadır.** Çünkü, öğrenci daha önce çalgısında ulaştığı olduğunu düşündüğü teknik düzeyin gerçekçi olmadığını, edindiği temel sağ el ve sol el tekniklerinde önemli yanlışlar bulunduğunu ve bunların giderilmesi için büyük çaba göstermesi gerekeceğini öğrenmesi, öncelikle öğrenciyi arkadaşları arasında başarısız ya da geri kalmış bir konumda göstermektedir.

Bu nedenlerle öğrencinin kaybettiği zaman, sekiz yıl olarak görünen çalgı eğitimi süresinin azalmasına neden olmakta, çalgı eğitiminin kesintisiz, birbirini destekleyen, verimli ve nitelikli bir sonuca ulaşmasına belli ölçüde engel olmaktadır.

Eğitimin, özellikle de **sanat eğitiminin her aşamasında başarı ile istek/sevgi birbirini besleyen unsurlardır.** Çalgı eğitimi sırasında edinilmiş yanlış teknik davranışlar, öğrencinin çalgısından kolay ve nitelikli ses elde etmesinin güçleşmesine, çabuk yorulmasına, yoruldukça ve zorlandıkça tekrar çalışmaya başlama isteğinin azalmasına, daha çok zorlanması durumunda çalgısından soğumasına ve sonunda bu çalgıyı başaramayacağı endişesi ile çalgıdan tümenden uzaklaşmasına neden olabilmektedir.

İşin bir başka önemli yanı da **nitelikle ilgilidir.** Genellikle öğrencinin, bir etüt ya da eseri baştan sona bazı önemli ayrıntıları dikkate almadan çalışıyor olması, bulunduğu teknik düzeyin üstünde etüt ve eserleri diğer yaşlılarının ilerisinde çalabiliyor görünme güdüsüyle yetiştirilmesi yerine, **öğrencinin teknik düzeyine uygun etüt ve eserlerin amaçlarına uygun bir biçimde titizlikle ve her türlü teknik ve müzikal ayrıntı sindirilerek** öğrencinin gerçek anlamda öğrenmesinin sağlanması, çalınan etüt ve eserlerin daha nitelikli sesler elde edilerek daha etkili hale getirilmesi ve doğru çalışma alışkanlıklarının kazanılması konusunda öğrenciyi bilinçlenmeye yöneltecek yaklaşımlarda bulunulması son derece önemlidir. Daha basit anlamda **ne çaldığından çok çaldığı eser ya da etüdü nasıl çaldığının çok daha önemli olduğunun,** çalgı eğitiminin her aşamasında öğrenciye hissettirilmesi, öğrencinin çalgı çalmada nicelikten çok niteliğe yönelmesi açısından büyük önem taşımaktadır.” (Çilden, 2003)

6. KAYNAKÇA

AGSL müzik bölümleri çalgı (keman) 1,2,3 dersi öğretim programı, Ankara, Ekim 1997.

Bloom, B. S, “*İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme*”, MEB yayınları, İstanbul, 1995.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, sayfa 8678, cilt 14, Gelişim Yayınları)

Çilden, Şeyda, “*Bireysel Çalgı Eğitiminde Temel İlkeler ve Etkili Faktörler*”, Çağdaş Eğitim Dergisi, Ankara, 2001.

Çilden, Şeyda, “*Nitelikli Ses Elde Etmede Yay Kullanımının Önemi*”, G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 20, Sayı 2, 153-158, Ankara, 2000.

Çilden, Şeyda, “*Yaylı Çalgı Eğitimi Etkileyen Faktörler*”, AİBÜ Eğitim Fakültesi “Müzik Eğitimi Sempozyumu”, Bolu, 1997.

Çilden, Şeyda “*Çalgı eğitiminde Nitelik Sorunları*” “Cumhuriyetimizin 80. Yılında Müzik Sempozyumu” İnönü Üniversitesi, Malatya, 30-31 Ekim 2003

Ercan, Nevhiz. Çilden, Şeyda, “*Eğitim Fakülteleri GSE Bölümü Müzik Öğretmenliği Ana Bilim Dallarında ve AGS Liselerin Müzik Bölümlerinde Yapılmakta Olan Çalgı Eğitiminde Nitelik Sorunları*”, SDÜ Eğitim Fakültesi “1924-2004 Musiki Muallim Mektebinden Günümüze Müzik Öğretmeni Yetiştirme Sempozyumu”, Isparta, 7-10 Nisan 2004.

En Yeni Büyük Türkçe Sözlük, Sayfa,894, RZ Kitabevi 1975, İstanbul

Fenmen, Mithat, “*Müzik için El Kitabı*”, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara, 1991.

Sönmez, Veysel, “*Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*”, Pegem, Ankara, 1994.

Uçan, Ali, “*Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Müzik Bölümlerinin Eğitim Programları Sorunları*”, Mavi Nota Müzik ve Sanat dergisi, Sayı 20, Trabzon, 1996.

Uçan, Ali, “*AGSL Müzik Bölümleri'nin Eğitim Programları Sorunları*”, AGSL Müzik Bölümleri Semineri, Uludağ Üniversitesi Yayınları s.106-146, Bursa, 1995.